

Հարգելի՛ ընթերցող.

ԵՊՀ հայագիտական հետազոտությունների ինստիտուտը, չհետապնդելով
որևէ եկամուտ, իր կայքերում ներկայացնելով հայագիտական հրատարակություն-
ներ, նպատակ ունի հանրությանն ավելի հասանելի դարձնել այդ ուսումնասի-
րությունները:

Մենք շնորհակալություն ենք հայտնում հայագիտական աշխատասիրություն-
ների հեղինակներին, հրատարակիչներին:

Մեր կոնտակտները՝

Պաշտոնական կայք՝ <http://www.armin.am>

Էլ. փոստ՝ info@armin.am

ԿՐՁՆԻ ՀԱՅ ՎԱՐՊԵՏՆԵՐ
АРМЯНСКИЕ МАСТЕРА КИСТИ

ՄԱՐՏԻՐՈՍ ՄԱՐՅԱՆ

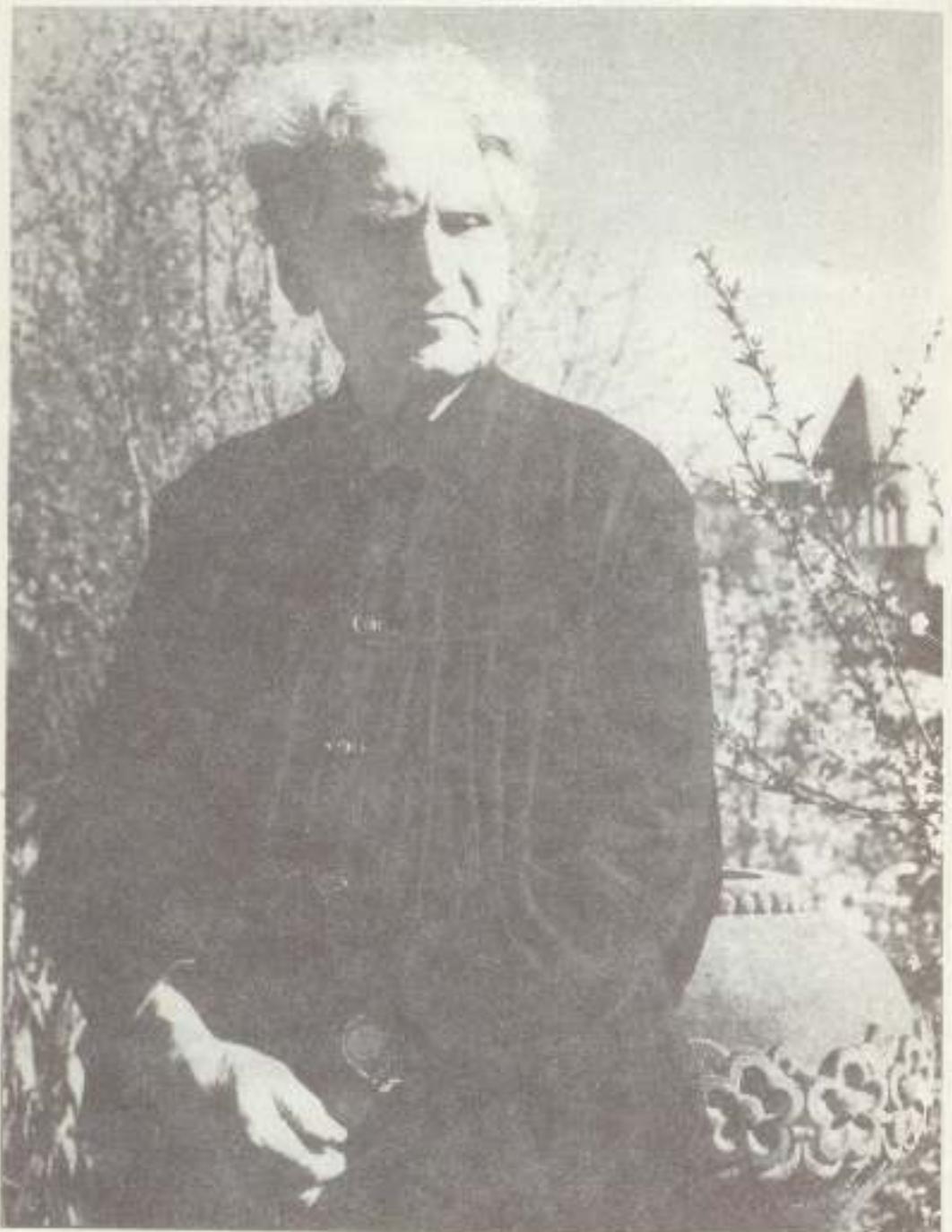
1880—1972

МАРТИРОС САРЬЯН

ՄՇԱԿՈՒՅԹԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՖՈՆԴ
«ԷՐԵԲՈՒՆԻ» ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹՅՈՒՆ

1989

АРМЯНСКИЙ ФОНД КУЛЬТУРЫ
ИЗДАТЕЛЬСТВО «ЭРЕБУНИ»

«Հայութամի լուսը հասնում է մեզ շնորհից Սարտի բռն Սարյանի։ Լուս նրանիկ՝ մարդկանց, լուսնիր ծաղկմանը վրա... Այս մի դան է վերապանված։ Այցան գնդեցիկ է նրա գունը, որ դարձր մեր Սեզոնի ու Սատիսի կողմին Սարյանին պիտի հատկացնեն առաջնակարգ տեղ»։

ՀՈԽԻ ՄՐԱԳՈՒ

Սարտիրոս Սարյանը արդի հայ նկարչության սկզբնավորողն է, նա հապետը։ Ի տարբերություն իրեն նախորդած վրձնի հայ վարպետների, նա մինչև վերջ խօսեց կապերը ուսումնառության շրջանում ձեռց թրոած գեղանկարչական մեթոդներից և ընթացավ ինքնուժույն ճանապարհով։ Սարյանի արվեստը իր ոճական առանձնահատկությամբ մի կունից հենց վուամ է 20-րդ դարասկզբի ուսուական և ֆրանսիական նկարչության նվաճումներին, մյուս կողմից՝ ազգային մշակույթի հիմնավորց ավանդներին։ Այս երկու ակունքներից վերցրած Սարյանը կարողացավ ծովել սեփական խառնվածքին ու աշխարհներմանը և ստեղծել միանգամայն ինքնաւիսակ արվեստը։

Մ. Սարյանը ծնվել է Նոր-Նախիջևանում (Դոնի ափին), մասնագիտական կրթությունը ստացել Սովորվայի նկարչության, քանդակագործության և ճարտարապետության ուսումնարանում։ 1901-ին, ավագ եղբայր Հովհաննեսից դրամական օգնություն ստանալով, Սարտիրոսը որոշում է ճամփորդել և առաջին հերթին տեսմել իր Տախիների երկիրը՝ Արարատը, Էջմիածնը, Սևանը, որոնց մասին հեղիաթ-պատմությունները եր լսել ծնողներից։ Անին՝ որտեղից սերում էր իրենց տորմը։

Երիտասարդ նկարիչը այնքան է հափշտակվում նոր բնաշխարհով, որ հաջորդ տարիների ամառվա ամիսները կրկին անցկացնում է Հայաստանում։ Շփումը մայր երկրի հետ կոփում է Սարյանի հայրենասիրական ոգին ու կանխագծում նրա ստեղծագործության ուղ ուղին։

«Բնությունը ստեղծում է մարդուն, որպեսզի մարդու միցոցով տեսնի իրեն, հմայվի իր հրաշք գեղեցկությամբ։ Սարդը բնությունը է, բնությունը՝ մարդ, մարդ գոյություն չունի»։— այսպես է Սարյանը ձևակերպել իր աշխարհներմանը այդ տարիներին։ Հայրենի տպագրություններով Շերշնչ-

ված նկարչի առաջին (1903—1908) աշխատանքները, որոնց նա տվել է «Հեքիաթներ ու երազներ» ընհանուր խորագիրը («Արարատի ստորոտին», «Արևի հմայքը», «Ախուղյան ձորում», «Բանաստեղծը» և այլն) ունեն սիմվոլիկ նկարագիր և ամբողջացած են դիտողին կենսախինդ ապրումներ հաղորդող կապույտ, նարնջագույն, մոխրագույն, կանաչ գույների թրջուուն, եղող ներդաշնակումներով։ Մարտիկ, բուսականությունը, կենդանիները, թռչունները, նույնիսկ գիշատիչները այստեղ ապրում են խաղաղ, մեկ ընտանիք կազմում։ Բնությունն այնքան անընդգրկելի է, խորհրդավոր, որ նկարիչն այն ընկալում է մանկան պես, իբրև երազի հրականություն, ասես իբրև դրախտ։

Հավատարիմ իր բնապաշտական գաղափարներին, Սարյանը հետևողականորեն ընթանում է սեփական ոճի բյուրեղացման ճանապարհով։ 1909-ից սկսում է նրա արվեստի երկրորդ շրջանը։ Նա հեջիաթային, երևակայական թեմաներից անցնում է կենդանի իրականության պատկերմանը։ Շուտ չորացող տեմպերային ներկերը նկարչին հնարավորություն են ընծեռում աշխատելու արագ, վրձնի լայն քսվածքներով որսալու տեսանելիի ամենաբնորոշ գծերը։ Սարյանի կտավներում բնության ձևերը ծայր աստիճանի պարզեցված են և ներկայացված հարթ ընդհանուր գույնով։ Սարյանական գույնը միաժամանակ լույս է կրում իր վրա։ Լույսի պայծառությունը միշտ պայմանավորվում է գույնի հնչողությամբ։

Անպատի հեռավոր անկյունում, երկնքի աշնուն կապույտի մեջ լայնաթերեն է պարզել փյունիկյան արմավեճին։ Արևի կիզիչ լուսի իշխանությունը զգացվում է ամենուր՝ մարդկանց, կենդանիների, տնակների վրա։ Լույսի ու գույնի զմայելի գուգերգը կյանքի, հրճվանքի երջաշիկ ու անմոռաց զգացումներ է հաղորդում դիտողին։ «Հայաստանի ծաղկեները» նախորդմորտում վճիռ գույները հնչում են զանգակների բերկալի դողանջների նման։

«Իմ նպատակն է,— գրել է Սարյանը այդ շրջանում,— հասնել ունալիզմի նախահիմքերին, պարզ միջոցներով հասնել առավելագույն արտահայտչականության։ Խոսքս արտահայտման այն ուժի մասին է, որ հատուկ է արվեստի բոլոր իսկական երկերին, ավելի ճիշտ հմայքի այն ուժի մասին, որ տարբեր ուղիներով հասնել են բոլոր ժամանակներում»։

Իր արվեստի հմայքի ուժը, որ գտավ Սարյանը ուրույն ճանապարհով, նրա պատկերների մաքուր, հնչեղ գույներից ճառագող լույսն է։ Դիտողին կենսուրախ, երջանիկ ապրումներ ներշնչող այդ լուսը ընկալվում է իբրև կյանքի աներեր հավատի խորհրդանիշ, իբրև մայր ժողովրդի դարերում կոփված կենսամիջության արտահայտություն։ Իր մշակած ու միայն իրեն պատկանող գեղանկարչական լեզվով Սարյանը հավիտենու-

թյուն պատգամող լեզենդներ հյուսեց։ Ինչպես իր սերնդակիցներ, Կոմիտասը՝ երաժշտության, Թորամանյանը ու Թամանյանը՝ ճարտարապետության մեջ, այնպէս էլ Սարյանը վերածնեց մաքուր գույնի ավանդները, հայտնաբերեց նկարչության ազգային ոճի վերակերտման ուղին, որով և կատարեց անգնահատելի դեր հայ մշակույթի պատմության մեջ։

Արվեստագետի ստեղծագործության բուտն վերելքը իր սերնդակիցներից շատերի նման ընդհատվեց 1915-ին։ Հայենասեր նկարիչը թողեց վրձինը և Մոսկվայից եկավ Էջմիածին իր անձնական օգնությունը ցույց տալու եղենից փրկված հայ գաղթականներին, մասնավորապես գրադիւն կիվանդ երեխանների փրկվության խնդրով։

Հետագա հինգ տարիներին Սարյանի կյանքը փոխարինվեց հայրենանկեր գործունեությամբ։ Իսկ 1920-ին, երբ Արևներան Հայաստանում հաստատվեց Սովետական իշխանություն, նկարիչը անմնացորդ նվիրվեց հայրենիքի վերաշնուրության սուրբ գործին։ Նրա ակտիվ մասնակցությամբ Երևանում հիմնվեցին մշակության մի շարք օջախներ՝ Պատմության և կերպարվեստի թանգարանը, գեղարվեստական ուսումնարանը, հնությունների պահպանության կոմիտեն։

Վերածննդի ոգին խանդավառեց Սարյանին։ Կյանքը, գեղեցիկը սիրող նկարչի հավատը ընդհանրացված, դարձավ համաժողովրդական ոգևորության արտահայտություն։ Իր ստեղծագործության այս նոր՝ երրորդ շրջանի մասին նա գրել է. «Իմ գգտումն է դաժան արհավիրքներով անցած, արյամբ ու հավատքով սրբագործված մեր փոքր երկիրը կտավի վրա ցույց տալ իր շոշափելի գոյությամբ։ Արագածի փեշը կազմող այս հողակտորը ես դիտում եմ իբրև հույսի աղբյուր, մեր հին ժողովրդի փայփայած իդեալների հենարան, իբրև նրան եռանդ ու կորով սնուցող մայր»։

Սարյանի նոր կտավներում (այս շրջանում նա նկարում է յուլաներկերով) օդի, լույսի ու գույների կախարդիչ ներդաշնակության մեջ մարմնավորում է գտել Հայաստանի հավաքական կերպարը, ներթափանցված խաղաղության ու վերածննդի ոգով։ Այս նույն ոգով Սարյանը ստեղծում է Խորհրդային Հայաստանի գերբն ու առաջին պետական թատրոնի վարագույը։

Մեծ արվեստագետն այնքան է սիրում ու կապվում իր հողին, որ մեկուկես տարի ապրելով Փարիզում, պանդուխտ բանաստեղծի նման շարունակում է երգել հայրենի բնաշխարհի գեղեցկությունը։ 1928-ին, Փարիզում բացվում է նրա անհատական ցուցահանդեսը, սակայն, ցուցադրված կտավների մեծ մասը վերադարձի ճանապարհին հրդեհի գոր են դառնում։ Պատերազմի ու եղենին ողբերգությունը վերապրած նկարիչը կարողանում է հաղթահարել նաև անձնական այդ վիշտը։

Մինչև իր երկարամյա կյանքի ավարտը, Հայրենիքը դառնում է Սարյանի գլխավոր և անփոփոխ թեման: Գույնի մեծ բանատեղը սերունդներին է ժառանգում մի վիթխարի պատկերասրահ, ավելի քան երեք հազար գործ՝ բնանկարներ, դիմանկարներ, մրգեր ու ծաղիկներ պատկերող նախուրմորտներ, բատերական ձևավորումներ, պաննոններ, գրքերի ու հետարշիների նկարագարումներ: Ստեղծագործելու եռանդը երբեք չի լրացնելի: Իննուն տարեկան հասակում ստեղծում է հզոր երևակայությամբ ներշնչված կտավներ ու գծանկարներ, որոնք բացում են նոր էջ ճրա արվեստում:

Արվեստի բարձր, լուսավոր իդեալներին ծառայելու ձգտումը Սարյանի մոտ ներդաշնակվեց Հայրենիքի հանդեպ ճրա տածած անհուն սիրով: Այդ սերը Հայաստանին պարգևեց մի «Հայաստան»:

ՇԱԼԵՆ ԽԱՉԱՏՐՅԱՆ

Մ. Սարյանի թանգարանը Երևանում

Մայ Մ. Սարյան և Երևան

- I. ԻՆՔՆԱԴԻՄԱՆԿԱՐ. 1909. ստվարաթուղթ, տեմպերա 47×45
Պետական Տրետյակովյան պատկերասրահ. Մոսկվա
- II. ԱՐԱՐԱՏԻ ՍՏՈՐՈՒՆԻՆ. ՀԵՅԻԱՅ. 1904, յուղ, ջրաներկ 24×33
Մ. Սարյանի թանգարան
- III. ԲԱՆԱՍՏԵՂԾԸ. ԱՐԱԳԱՅԻ ՓԵՇԵՐԻՆ. 1906
Տեղն անհայտ է
- IV. ԳՅՈՒՂԱԿԱՆ ԲՆԱՆԿԱՐ. ՂԱՐԱԶԻԼԻՍԱ. 1901, կտավ, յուղաներկ 45×60
Տեղն անհայտ է
- V. ԳՈՂԹԱՆ ԼԵՌՈՆԵՐ. 1914, կտավ, տեմպերա 35×36
Հ. Հարությունյանի ընտանիքի հավաքածու. Մոսկվա
- VI. ՓՈՂՈՑԸ ԵՐԵԿՈՅԱՆ. 1910, ստվարաթուղթ, տեմպերա $33,5 \times 47$
Կ. Պասմաճյանի հավաքածու, Փարիզ
- VII. ՀԻՆ ԹԻՖԼԻՍ. 1917, կտավ, տեմպերա 84×75
Կրացական արվեստի պետական թանգարան. Թբիլիսի
- VIII. ԿԻԶԻՉ ՕՐ ԼԵՌՈՆԵՐՈՒՄ. 1926, կտավ, յուղաներկ 54×65
Նիկոլակի գեղարվեստական թանգարան
- IX. ՆԱՏՅՈՒՐՄՈՐԸ. 1910, ստվարաթուղթ, տեմպերա $62,2 \times 58,7$
Գորկու գեղարվեստական թանգարան
- X. Ի. ՇՀՈՒԿԱՆԻ ԴԻՄԱՆԿԱՐԸ. 1911, կտավ, տեմպերա 95×85
Ի. Աֆանասևի ընտանիքի հավաքածու. Լենինգրադ
- XI. ԴԵՂԻՆ ԾԱՐԻԿՆԵՐ (Ձան Գյոզու): 1914, կտավ, տեմպերա 83×73
«Ա. Աբրահամյանի հավաքածու» թանգարան. Երևան
- XII. ՊԱՐՍՎԱՍԱԼՈՒՄ. 1915, կտավ, տեմպերա 102×110
Կումինի հավաքածու. Լենինգրադ
- XIII. ԿԱՐՄԻՐ ԶԻ. 1919, կտավ, յուղաներկ 104×140
Հ. Հարությունյանի ընտանիքի հավաքածու. Մոսկվա
- XIV. ԿԱՆԱՉԵՂԵՆ ՎԱՃԱՐՈՂԸ. 1912, կտավ, տեմպերա $76,5 \times 88,5$
Կիսի ոուսական արվեստի թանգարան
- XV. ՓՅՈՒՆԻԿՅԱՆ ԱՐՄԱԿԵՆԻ. 1911, ստվարաթուղթ, տեմպերա 106×71
Պետական Տրետյակովյան պատկերասրահ. Մոսկվա
- XVI. ՊՏՈՒՂՆԵՐ. 1911, ստվարաթուղթ, տեմպերա $50 \times 66,8$
Աստրախանի պատկերասրահ

XVII. ԱՐՄԱՆ. 1923, կտավ, յուղաներկ 36×47

Ա. Կարինյանի հավաքածու. Երևան

XVIII. Կ. ԿԱՐՄԱՐՄԱՆԻ ԴԻՄԱԿԱՐԾ. 1935, կտավ, յուղաներկ 45×38

Ա. Սարյանի բանգարան. Երևան

XIX. ՄՊԻՒԼՅԱՆ ԹԱՄԿԱՐ. 1944, կտավ, յուղաներկ 54×73

Հ. Բաղրամյանի ընուանիքի հավաքածու. Մոսկվա

XX. ԱԿՈՂԵՄԻԿՈՍ Հ. ԱՏԱԽԱՆԻ ԴՐԱՄԱԿԱՐԾ. 1943, կտավ, յուղաներկ 87×75

Գրականության և արվեստի բանգարան. Երևան

XXI. ՆԱՏՈՒՐԱՄՈՒՏ. ՊՏՈՒՂՂԵՐԻ ԵՎ ԲԱԼԶԱԿԻԵՐ. 1934, կտավ, յուղաներկ 73×92

Հ. Թարգիերուանի հավաքածու. Երևան

XXII. ՀԼԿՏԵՄՔԵՐԸ ԵՐԵՎԱՆՈՒՄ. 1961, կտավ, յուղաներկ 79×102

Արևելյան ժողովության արվեստի բանգարան. Մոսկվա

XXIII. ԶԱԽԿԻ ԱՓԵՐԸ ՋՐՄՈԱՁՆԵՐ. 1930, կտավ, յուղաներկ 50×61

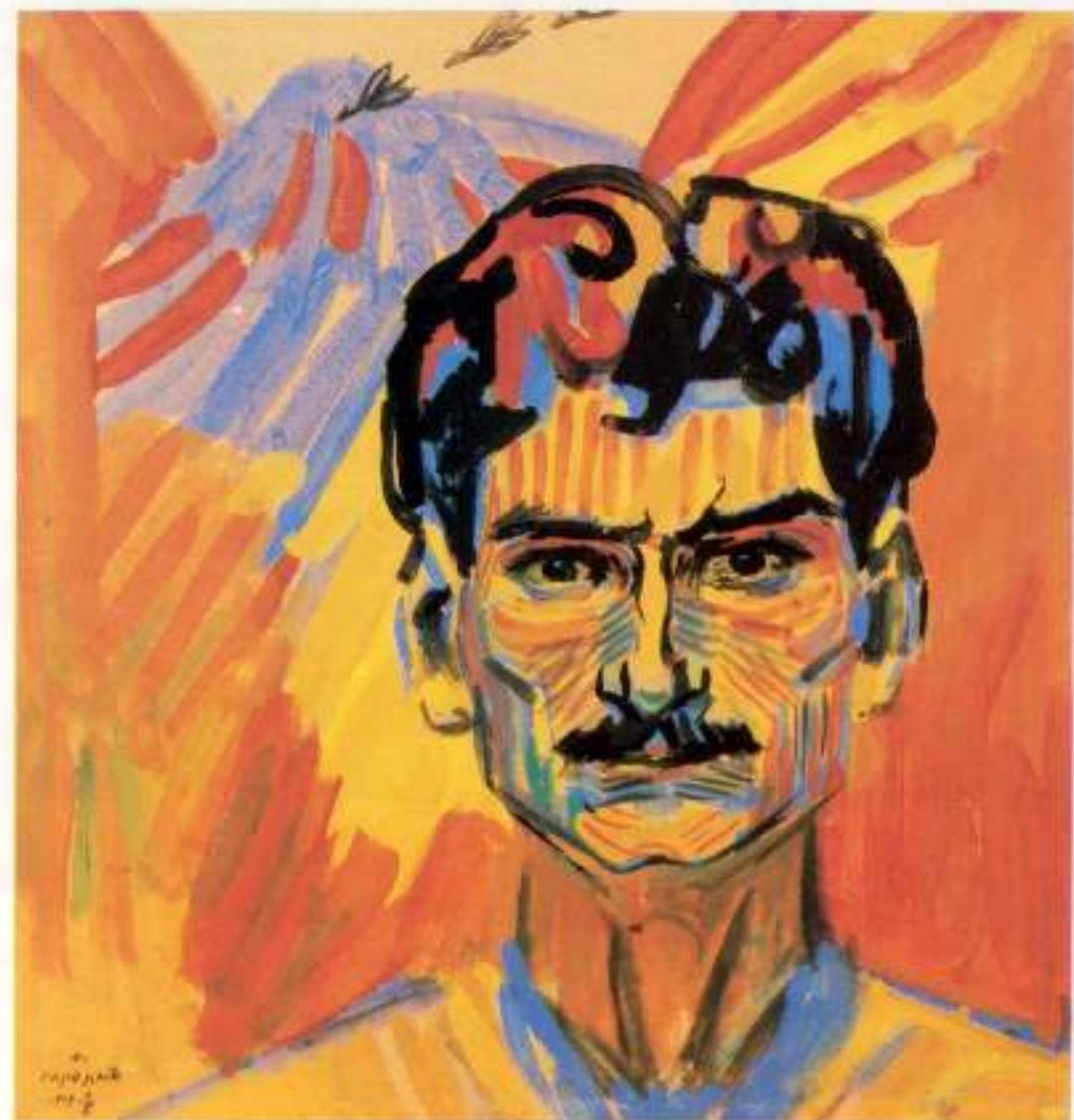
Բ. Արխուանիսյանի հավաքածու. Երևան

Ծաղկի վրա՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՇԱՄԻԿՆԵՐ. 1916, կտավ, յուղաներկ 72×65

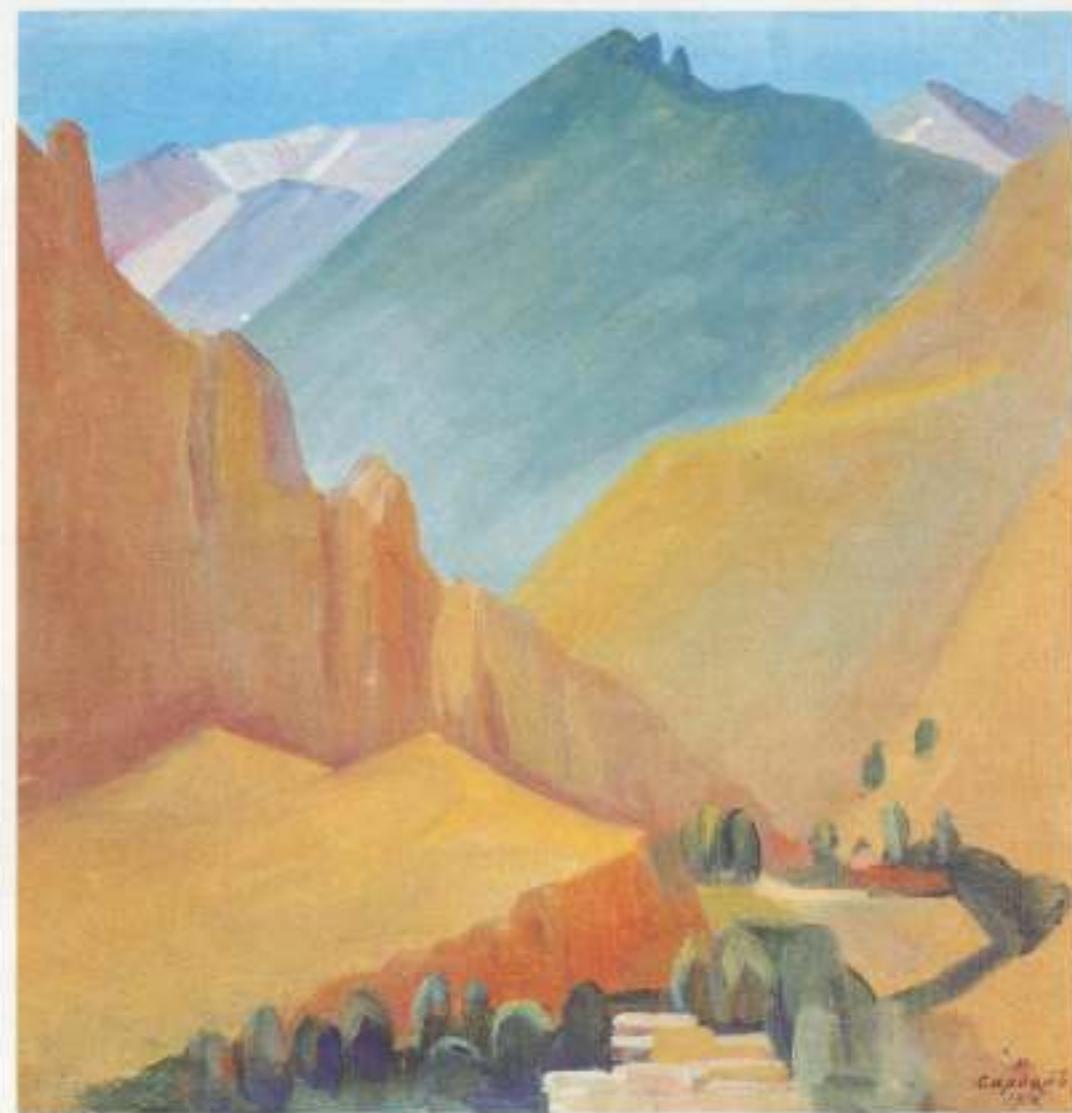
Կինի ռուսական արվեստի բանգարան

ԳԵՂԱՄԱ ԼԵՇՆԵՐ. 1926, կտավ, յուղաներկ 70×70

Ա. Սարյանի բանգարան. Երևան

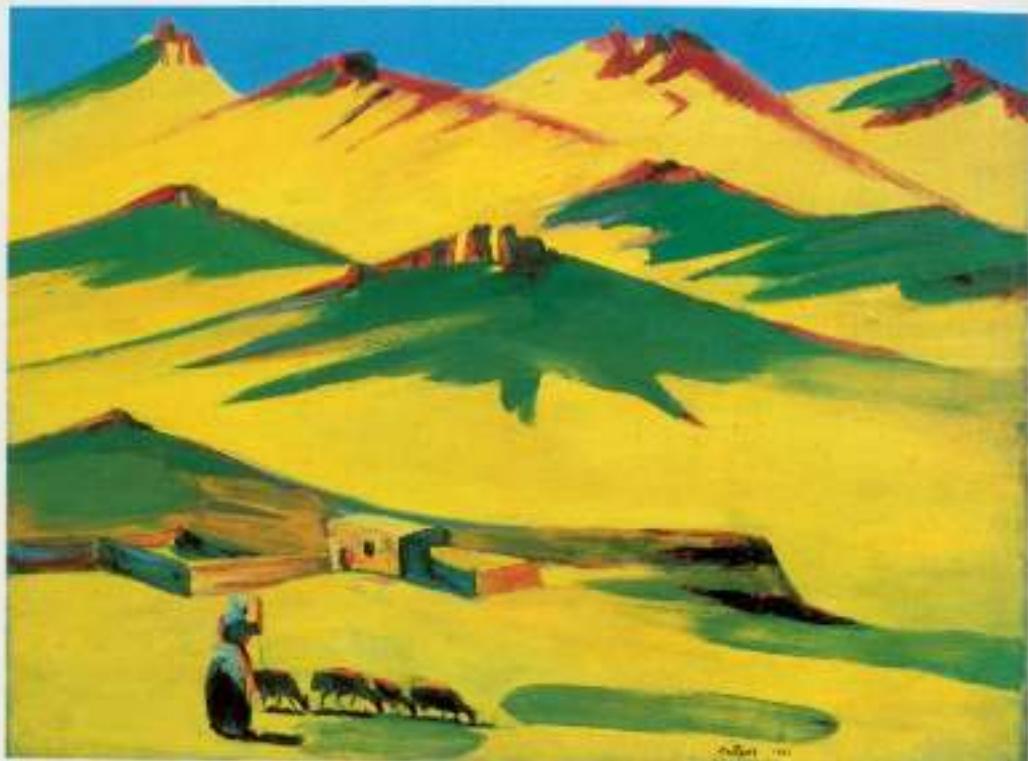

VII

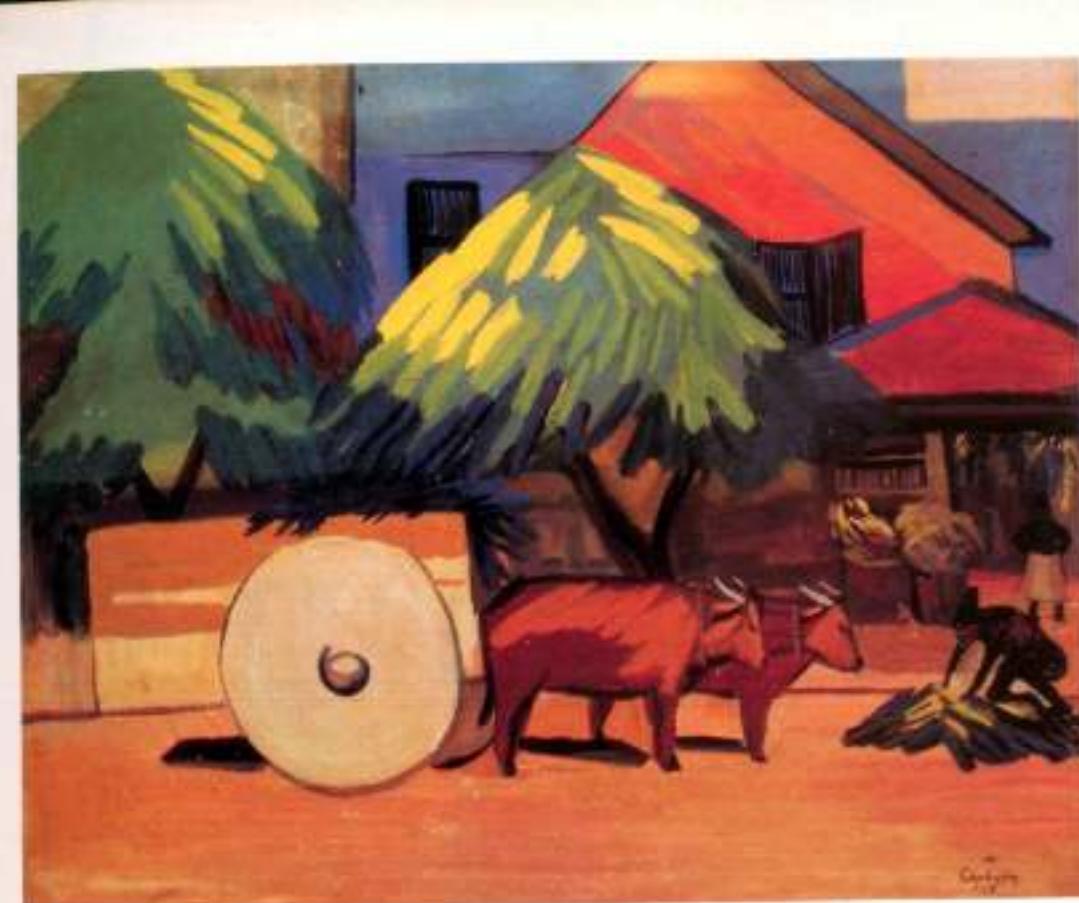
VIII

IX

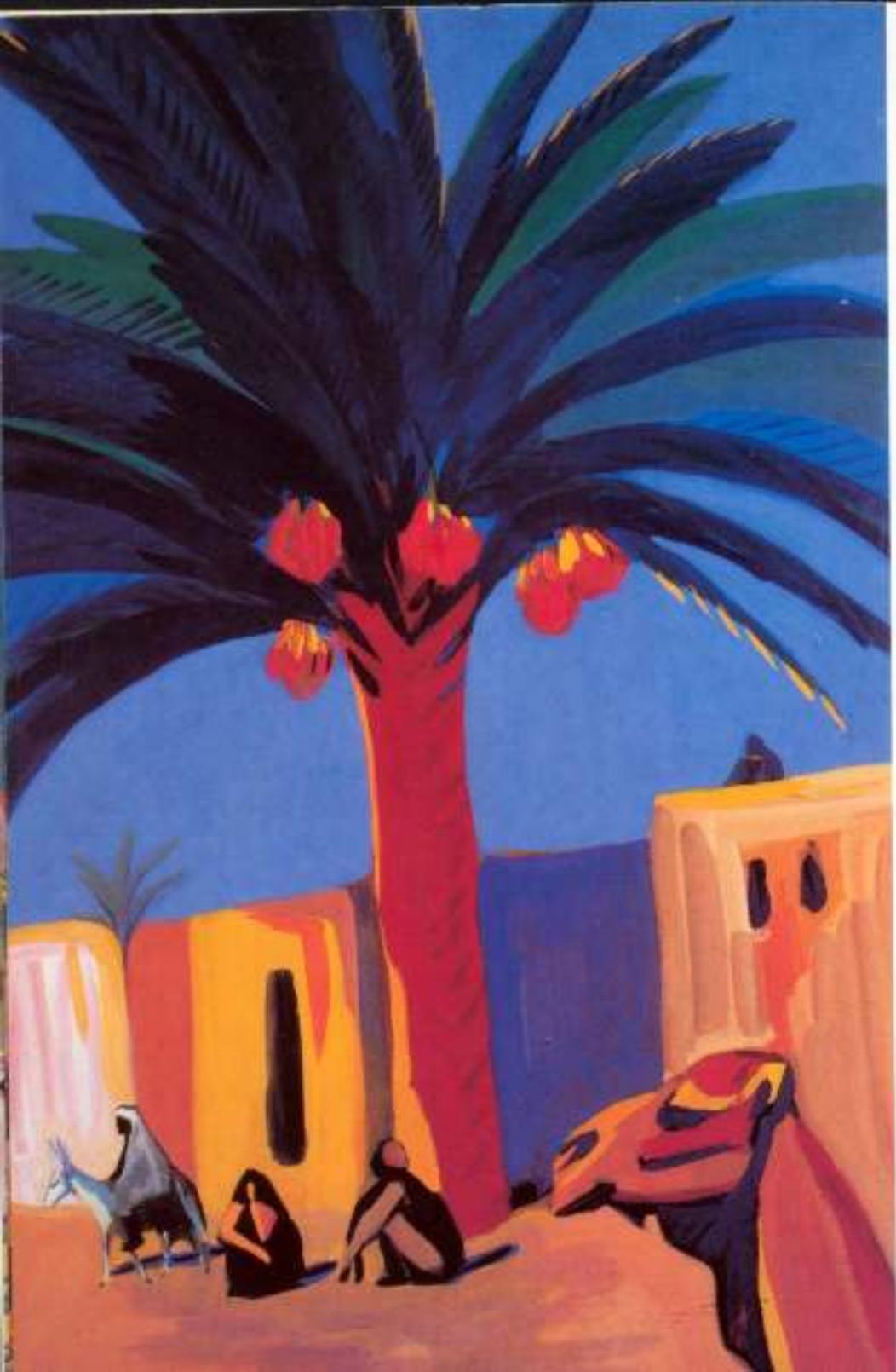

XIV

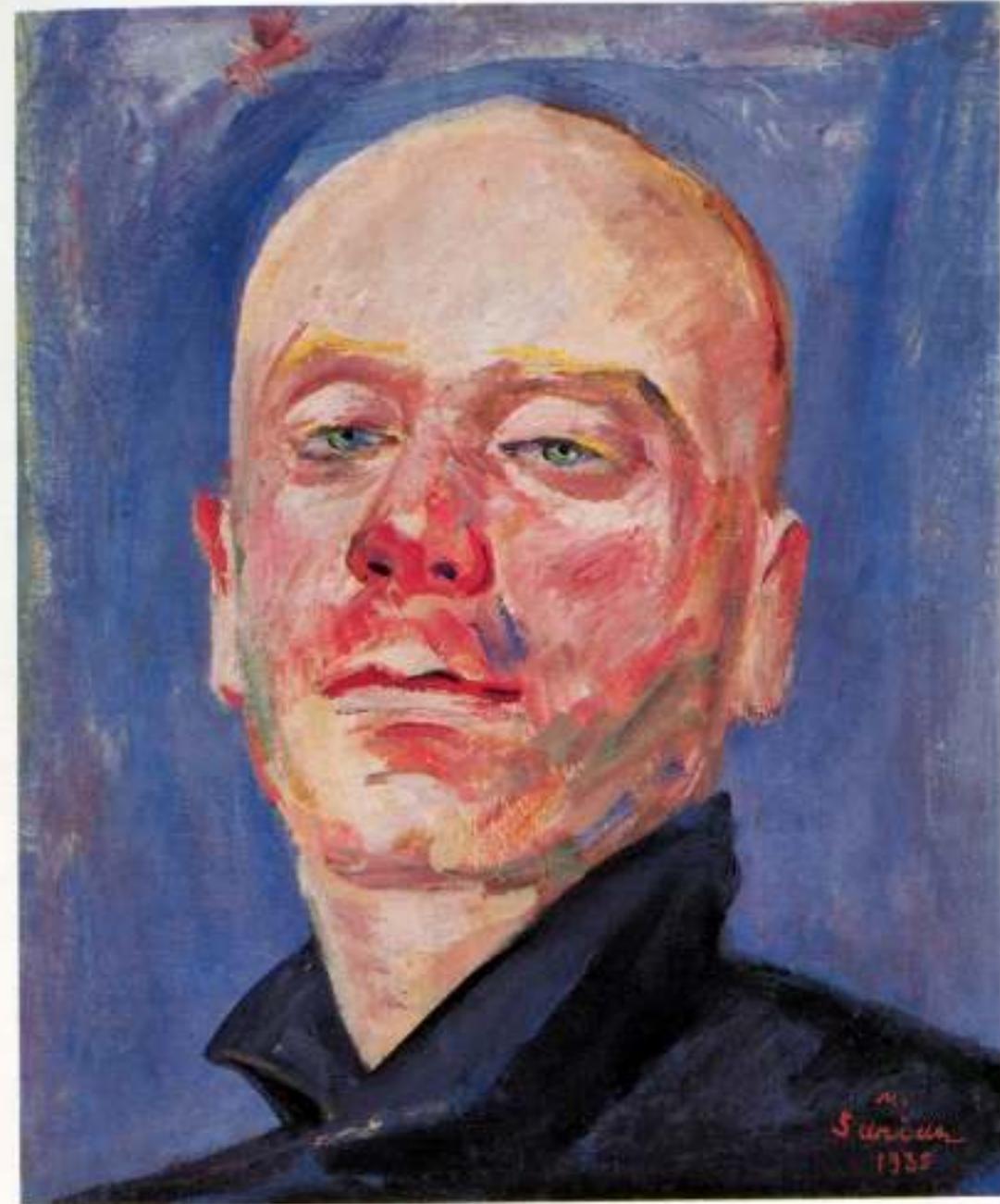
Gordyn

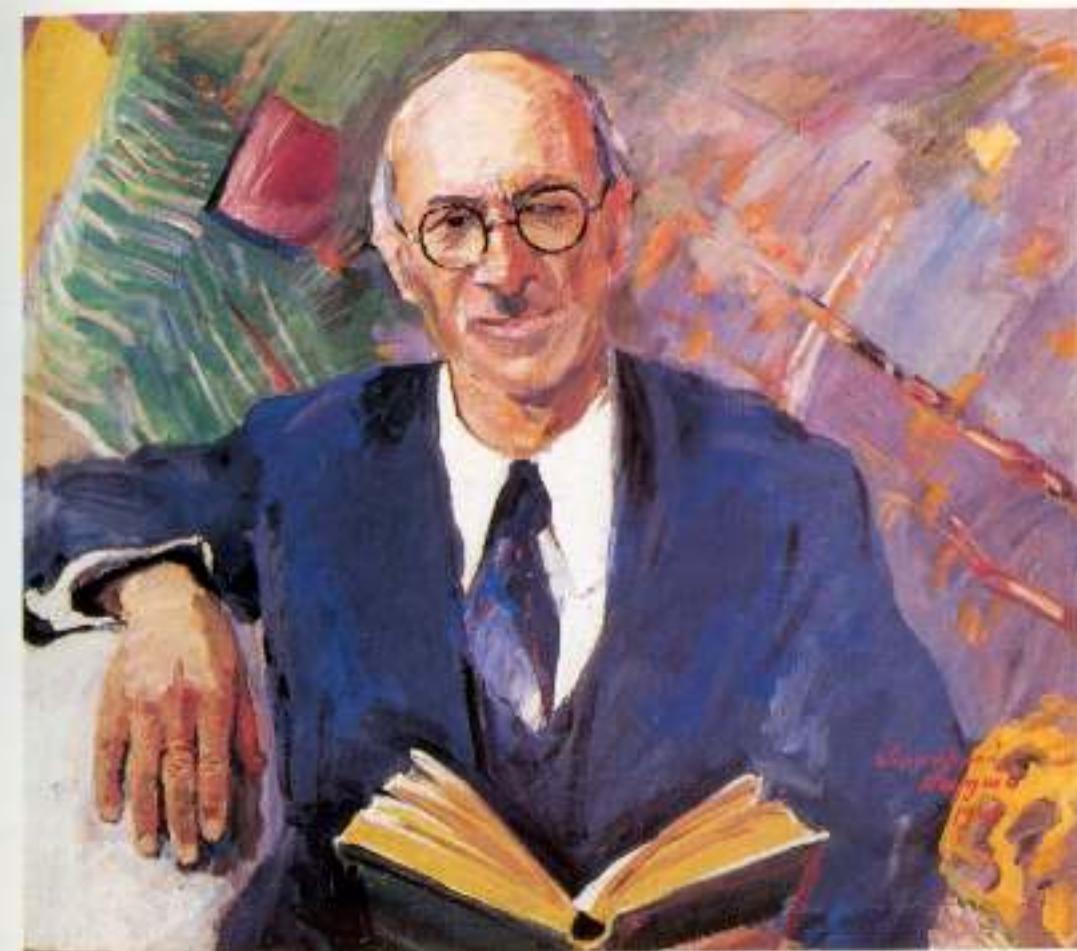
541

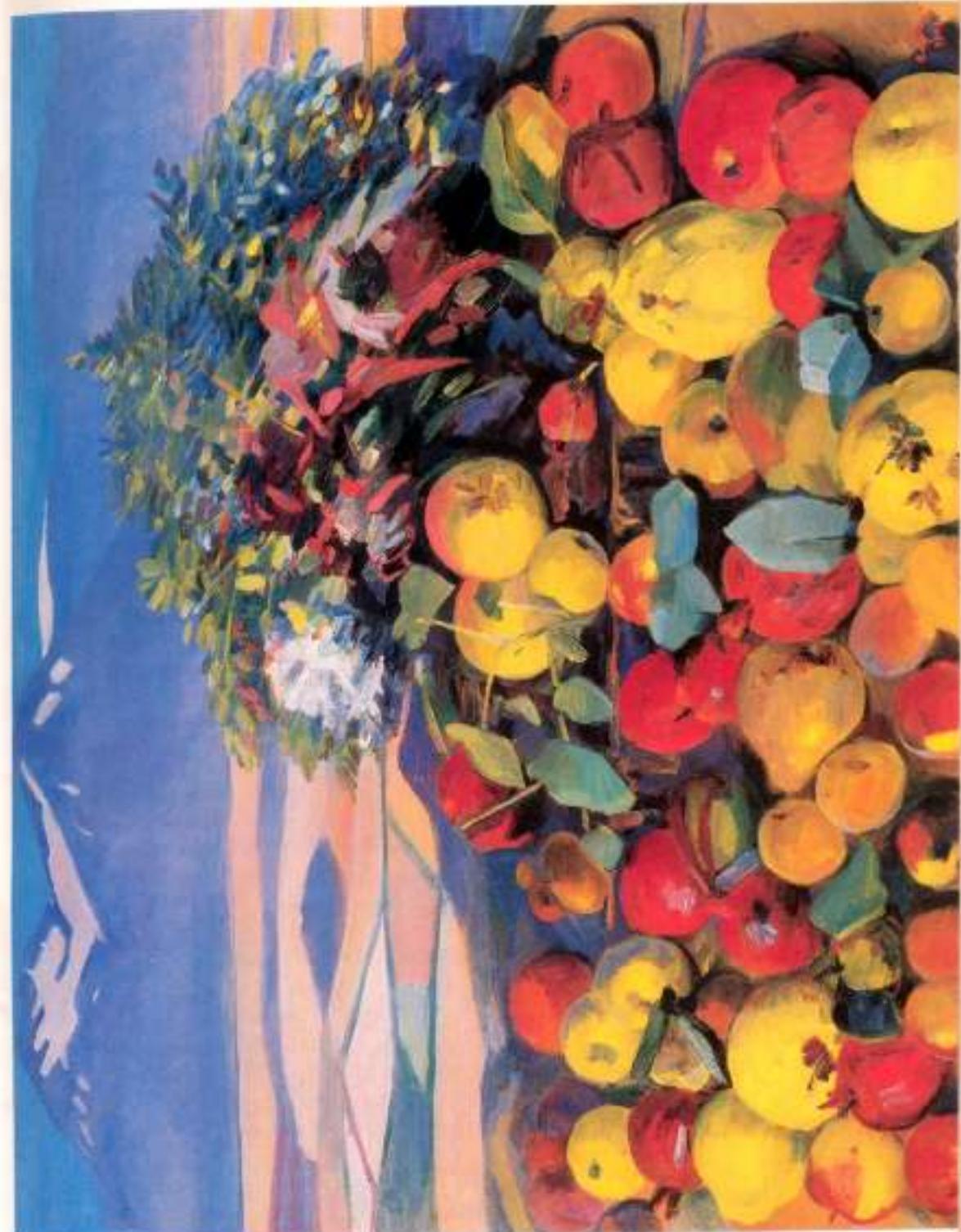
XVII

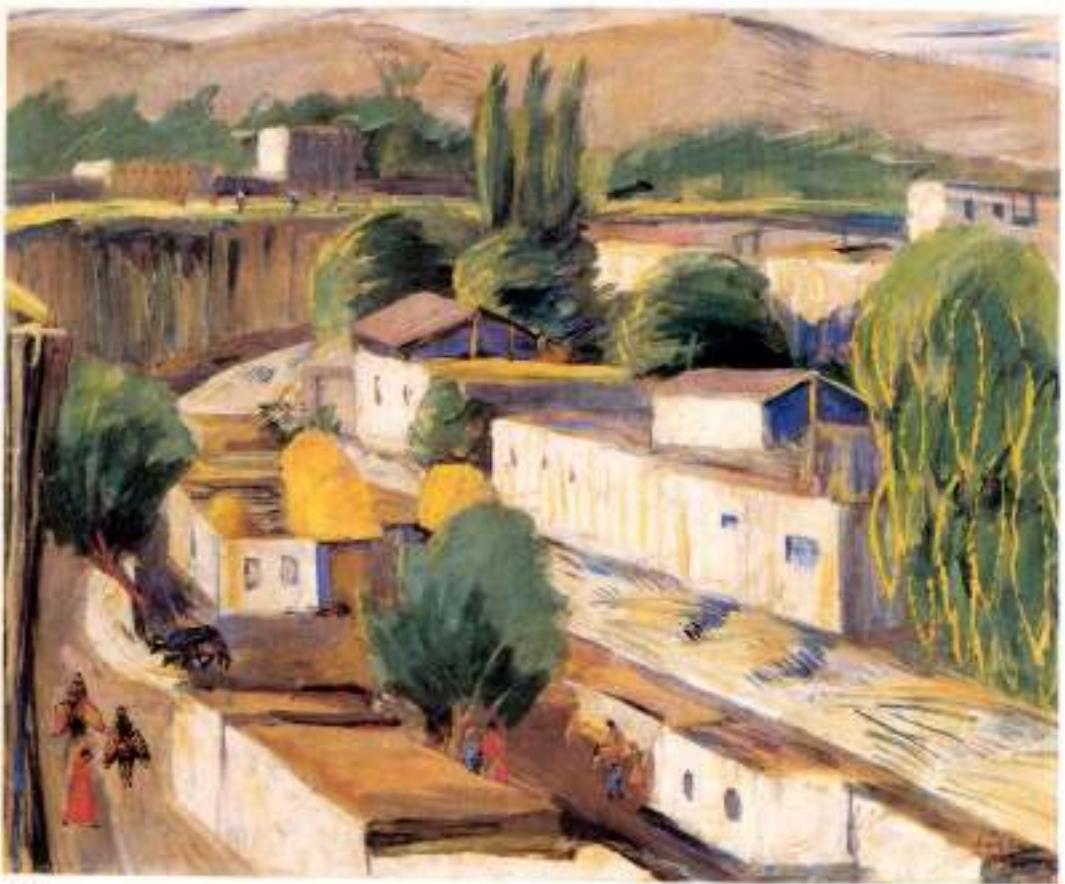

XVIII

xx

ХХIII

Мартирос Сарьян — основоположник и патриарх современной армянской живописи. В отличие от предшествовавших ему армянских мастеров кисти он окончательно порвал с живописными методами, приобретенными в период учения, и пошел собственным путем. В своем стилистическом своеобразии искусство Сарьяна опирается, с одной стороны, на достижения русских и французских художников начала XX века, с другой — на древние традиции национальной культуры. Все то, что он почерпнул из двух этих источников, Сарьян слил воедино с собственной личностью и мироощущением и создал совершенно самобытное искусство, созвучное искусству начала нашего века.

М. Сарьян родился в Новом Нахичеване [на берегу Дона], специальное образование получил в Московском училище живописи, ваяния и зодчества. В 1901 году при материальной поддержке старшего брата Ованеса решил предпринять путешествие в страну предков, увидеть Арагат, Эчмиадзин, Севан, о которых столько рассказывали ему отец и мать, и Ани, откуда происходит род Сарьянов.

Впечатления от этого путешествия были столь сильны, что в последующие годы молодой художник вновь проводит летние месяцы в Армении. Встреча с родной укрепила патриотический дух Сарьяна и предопределила весь его творческий путь.

«Природа создает человека, чтобы, взглянув на себя его глазами, восхититься изумительной своей красотой. Человек — природа, природа — человек. Смерти не существует», — так сформу-

Свет Армении доходит до нас благодаря Мартиросу Сарьяну. Радостный свет, озаряющий людей, горы, плоды... Это сокровище, найденное вновь. Цвет у него столь прекрасен, что рядом с нашими Сезанном и Матиссом столетия должны отвести Сарьяну первостепенное место.

Л. АРАГОН

лировал Сарьян свое мироощущение тех лет. Вдохновленные природой Армении первые (1903—1908) работы художника — он дал им общее название «Сказки и сны» («У подножия Араата», «Чары солнца», «В ущелье Ахурян», «Поэт» и др.) — символичны по характеру и объединены трепетными, поющими сочетаниями голубых, оранжевых, сероватых и зеленых тонов, которые вызывают в зрителе чувство ликования жизни. Люди, растения, звери, птицы и даже хищники мирно живут здесь одной семьей. Природа так непостижима и таинственна, что художник воспринимает ее совершенно по-детски — как чудесную сказку, как рай.

Верный своим пантеистическим убеждениям, Сарьян последовательно идет по пути кристаллизации собственного стиля. 1909 годом датируется начало второго периода в его творчестве. От сказочных, фантастических тем он переходит к непосредственно му изображению действительности. Мгновенно просыпающая темпера давала художнику возможность работать быстро, широкими мазками, улавливая наиболее характерные черты виденного. На полотнах Сарьяна формы природы максимально упрощены и переданы большими плоскими пятнами. В то же время сарьяновский цвет цветоносен. Яркость света всегда обусловлена звучностью цвета.

Далеко в пустыне, на фоне бездонной синевы неба широко раскинула ветви финиковая пальма. Власть жгучего солнечного света наложила здесь свой отпечаток на все: людей, животных, стены домов. Пленительный дунт света и цвета вызывает у зрителя незабываемое ощущение полноты жизни, радости или светлой печали. А прозрачные краски натюрморта «Цветы Армении» звучат как лиующий благовест. «Моя цель,—подчеркивал в эти годы художник,— достигнуть первооснов реализма, простыми средствами достигнуть наибольшей выразительности. Я говорю о той силе выражения, которая присуща всем подлинным произведениям искусства. Вернее, о той силе очарования, которой разными путями достигали во все времена».

Сила очарования сарьяновского искусства, которую художник обрел на собственном пути, заключается в свете, лучащемся на его полотнах из чистых, звучных красок. Этот свет воспринимается как символ непоколебимой веры, как выражение ковавшегося на протяжении веков жизнелюбия армянского народа. Найденным

им и ему одному подвластным живописным языком слагал Сарьян свои рассказывающие о вечности легенды. Точно так же, как и его современники — Комитас в музыке, а Тораманян и Таманян в архитектуре, Сарьян возродил традицию чистого, незамутненного цвета, открыл пути обновления национального стиля в армянской живописи. Двигаясь по этому пути, он и сыграл поистине неоценимую роль в истории армянской культуры.

Бурный творческий рост Сарьяна, как и многих его современников, прервался в 1915 году. Художник-патриот откладывает в сторону кисть и едет из Москвы в Эчмиадзин, чтобы оказать помощь спасшимся от резни беженцам из Западной Армении, больным детям.

На протяжении последующих пяти лет главное место в жизни Сарьяна занимает патриотическая деятельность. А в 1920 году, когда в Восточной Армении установилась Советская власть, художник без остатка посвятил себя священному делу восстановления родины. При его активном участии в Ереване был основан ряд важных очагов культуры: музей истории и изобразительного искусства, художественное училище, комитет по охране памятников старины.

Дух возрождения, царивший в Армении, вдохновил Сарьюна. Вера художника, страстно любящего жизнь и красоту, стала выражением всенародного воодушевления. Об этом новом — третьем — периоде своего творчества художник писал: «Я стремлюсь запечатлеть на холсте во всем его осязаемом бытии маленький клочок земли, перенесший множество невзгод, многократно оскверненный, но освященный кровью и верой. Этот клочок земли на склонах Арагаца я рассматриваю как источник надежды, как опору нашего древнего народа, по-матерински дарующего нам силу и волю».

На новых картинах Сарьяна (он писал в тот период маслом), воплотился в пленительной гармонии воздуха, света и красок сорбирательный образ Армении, пронизанный духом мира и возрождения. Тот же дух пронизывает и созданные Сарьяном герб Советской Армении и занавес первого государственного театра.

Привязанность великого художника к своей земле была столь велика, что, даже находясь на протяжении полутора лет в Париже, он, словно поэт-скитаец, по-прежнему воспевал красоту ар-

мянской природы. В 1928 году открылась его первая парижская персональная выставка; большая часть экспонированных на ней картин сгорела во время пожара на корабле по пути на родину. Но художник, перенесший трагедию войны и резни, сумел пережить и это — личное — горе.

Вплоть до конца долгой жизни мастера Родина оставалась его главной и неизменной темой. Великий поэт красок, он завещал поколениям огромную картинную галерею — более трех тысяч работ: пейзажи, портреты, натюрморты с фруктами и цветами, театральные оформления, панно, иллюстрации к книгам и сказкам. Жаждя творчества никогда не покидала художника. В девяносто лет от роду он создавал вдохновленные неистощимым воображением полотна и рисунки, которые открыли в его искусстве новую страницу.

Стремление Сарьяна служить высоким идеалам искусства полностью гармонировало с его неиссякаемой любовью к родине. Эта любовь подарила Армении сарьянскую Армению.

ШАЭН ХАЧАТРЯН

Արագած. Ավ. Խաչատրյանի բանաստեղծությունների
ժողովածով շապիկը. 1929

Արագած. Обложка сборника стихов
Аветика Исаакяна

- I. АВТОПОРТРЕТ. 1909. Картон, темпера 47×45
Гос. Третьяковская галерея. Москва.
- II. У ПОДНОЖИЯ АРАРАТА. СКАЗКА. 1904 Бумага, акварель 24×33
Музей М. Сарьяна. Ереван
- III. ПОЭТ. НА СКЛОНАХ АРАГАЦА. 1906
Местонахождение неизвестно
- IV. СЕЛЬСКИЙ ПЕЙЗАЖ. КАРАКИЛИСА. 1901 Холст, масло 45×60
Местонахождение неизвестно
- V. ГОРЫ ГОХТАН. 1914. Холст, темпера 35×36
Собрание семьи А. Арутюняна. Москва
- VI. УЛИЦА К ВЕЧЕРУ. 1910 Картон, темпера 33,5×47
Собрание Г. Басмаджяна. Париж
- VII. СТАРЫЙ ТИФЛИС. 1917. Холст, темпера 84×75
Гос. музей искусства Грузии. Тбилиси
- VIII. ЗНОЙНЫЙ ДЕНЬ В ГОРАХ. 1926 Холст, масло 54×65
Николаевский художественный музей
- IX. НАТЮРМОРТ. 1910. Картон, темпера 62,5×58,7
Горьковский художественный музей
- X. ПОРТРЕТ И. ЩУКИНА. 1911. Холст, темпера 95×85
Собрание семьи И. Афанасьева. Ленинград
- XI. ЖЕЛТЫЕ ЦВЕТЫ (ДЖАН-ГЮЛУМ). 1914. Холст, темпера 83×73
Музей «Коллекция А. Абрамяна». Ереван
- XII. В ПЕРСИИ. 1915 Холст, темпера 102×110
Собрание В. Куннина. Ленинград
- XIII. КРАСНАЯ ЛОШАДЬ. 1919. Холст, масло 104×140
Собрание семьи А. Арутюняна. Москва
- XIV. ПРОДАВЕЦ ЗЕЛЕНИ. 1912. Холст, темпера 76,5×88,5
Киевский музей русского искусства
- XV. ФИНИКОВАЯ ПАЛЬМА. 1911 Картон, темпера 106×71
Гос. Третьяковская галерея. Москва
- XVI. ФРУКТЫ. 1911 Картон, темпера 50×66,8
Астраханская картинная галерея
- XVII. АРАРАТ. 1923. Холст, масло 36×47
Собрание А. Кариняна. Ереван
- XVIII. ПОРТРЕТ К. КАМСАРАКАНА. 1935. Холст, масло 45×38
Музей М. Сарьяна, Ереван
- XIX. АПРЕЛЬСКИЙ ПЕЙЗАЖ. 1944 Холст, масло 54×73
Собрание семьи И. Баграмяна. Москва
- XX. ПОРТРЕТ АКАДЕМИКА Г. АЧАРЯНА. 1943 Холст, масло 67×75
Музей литературы и искусства. Ереван
- XXI. НАТЮРМОРТ. ФРУКТЫ И ОВОЩИ. 1934. Холст, масло 73×92
Собрание Г. Тарвердяна. Ереван
- XXII. ОКТЯБРЬ В ЕРЕВАНЕ. 1961 Холст, масло 79×102
Гос. музей искусства народов Востока. Москва
- XXIII. БЕРЕГА ЗАНГУ. МЕЛЬНИЦЫ. 1930 Холст, масло 50×61
Собрание Р. Аристакесяна. Ереван

На обложке:

- ЦВЕТЫ АРМЕНИИ. 1916 Холст, темпера 72×65
Музей русского искусства. Киев
- ГЕГАМСКИЕ ГОРЫ. 1926. Холст, масло 70×70
Музей М. Сарьяна. Ереван

Մատենաշարի խմբագիր՝ Շ. ԽԱՉԱՏՐՅԱՆ
Նկարիչ՝ Վ. ԹԱՂԵՎՈՍՅԱՆ
«Հրեթունի» հրատարակչության տնօրին՝ Վ. ԿԱՐԱԳԵԶՅԱՆ

Редактор серии Ш. Хачатрян
Художник В. Татевосян
Директор издательства «Эребуни» В. Карагезян

«Վրձնի հայ վարպետներ» շարքի տեղատերը տպագրված են
Երևանի Հակոբ Մեղապարտի անվան պոլիգրաֆկոմքինատում
(Երևան-9, Տերյան, 91)

Գումավոր Վերապատրիոնների համար, որոնք տպվել են Ֆինլանդիայում
իրեն նվիրատվություն, Մշակույթի հայկական ֆոնդը շնորհակալություն է
հայտնում «Հրեթունի» հրատարակչությանը:

Тексты альбомов из серии «Армянские мастера кисти» напечатаны на
Ереванском полиграфкомбинете им. Акопа Мегапарта (Ереван-9,
ул. Теряна, 91).

За цветные репродукции, безвозмездно напечатанные в Финляндии,
Армянский фонд культуры приносит благодарность издательству
«Эребуни».

●
Հարգելի զնորդ, «Վրձնի հայ վարպետներ» շարքի ձեռք թերումով
(յուրաքանչյուրի արժեքը է 2 ռուբլի), Դուք ձեր նպաստը կրերեք
Մշակույթի հայկական ֆոնդի հայրենանվեր ձեռնարկումներին:

Уважаемый покупатель, приобретая альбомы из серии «Армянские
мастера кисти» (каждый стоимостью по 2 рубля), Вы вносите свою
делту в патриотическую деятельность Армянского фонда культуры.